
**Sobre planificación léxica na lingua galega.
No 25 aniversario de *Introduction to a theory of
Language Planning* de Valter Tauli.¹**

GABRIEL REI DOVAL
Seminario de Sociolingüística
Real Academia Galega

Cando escoitamos falar da *estándar* da lingua galega é bastante habitual que inicialmente as miradas vaian dirixidas a cuestións que teñen que ver co léxico, tanto en persoas sen preocupacións filolóxicas ou lingüísticas que se interesan por se deben dicir esta ou estoutra palabra coma noutras familiarizadas con estas cuestións que, polo xeral, pensan que utilizando unhas palabras e non outras van conseguir un galego máis auténtico. Neste último caso parece que falar empregando determinadas unidades léxicas nos diferencia como falantes dun galego *de seu*, con entidade propia e, no fondo, abondo diferenciado da lingua que ten á beira, o castelán.

Sen embargo, todo o mundo é consciente tamén de que ninguén se deita un día dicindo *presupostos* e se ergue o seguinte falando de *orzamentos*, e que non é doado deixar de ir á *peluquería* para entrar nunha *perruquería*, *salón de peiteado*, *cabeleiría* ou algo similar. É dicir, a) ¿cando e por que se debe pretender substituír unha palabra por outra?, ¿baixo que condicións?, ¿cales son as mellores alternativas (en cada caso)?; e b) ¿como se programa a execución das propostas e proxectos -se é que tales pretensións son viables nalgún caso?

A boa parte da primeira serie de preguntas tratou de contestar Valter Tauli e á segunda están comezando a buscarlle resposta sociólogos da lingua que, como R.L. Cooper ou Y.A. Fainberg, cren que todo se pode "vender",

¹ Unha versión anterior deste artigo formou parte do traballo *Contribución ó estudio dos procesos de creación léxica na lingua galega. Métodos e alternativas desde a planificación lingüística*, realizado no contexto do 3º Ciclo baixo a dirección de Xosé L. Regueira. Naquela ocasión as sucesivas discusións con Berta Trillo sobre os exemplos que se ofrecían axudáranme a reconsiderar, nalgúns casos substancialmente, as miñas análises previas. Para esta, tiveren en conta así mesmo as posteriores e sempre valiosas observacións de Modesto Rodríguez Neira, Mauro Fernández, Manuel González, Fernando F. Ramallo e o propio Xosé L. Regueira. Como é obvio, das solucións finalmente adoptadas ningún deles é responsable.

mesmo un padrón de lingua, sempre que haxa unha relativa sintonía entre vendedor e consumidor e unha vontade clara e decidida do primeiro por introducir-lo seu "producto".

O tema, tópicos á parte, é ben complexo. Por un lado, hai que definir que tipo de padrón léxico queremos e por que. Por outro, hai que avaliar en que medida iso é posible na nosa sociedade e con que medios contamos para levalo adiante. O que determinado planificador desexe poida que non pase de ser unha benintencionada pretensión se non está de acordo cunha análise polo miúdo da lingua e da sociedade na que se encontra. E o que outro planificador dixese ou mesmo aplicase a outra lingua pode ser simplemente desatinado para a nosa: ¿pódese ser igualmente intervencionista, por poñer varios exemplos ben distintos, nunha lingua practicamente resucitada da nada coma o hebreo que ninguén falaba como primeira lingua e que unicamente se utilizaba de xeito moi esporádico para asuntos relixiosos ca nunha lingua franca coma o malaio que, tras ser durante séculos unha lingua de comerciantes de distintas procedencias lingüísticas, se converteu no idioma oficial do estado indonesio e hoxe supón un importante elemento de cohesión nacional, ou nunha lingua sen estado coma o galego que, tras cinco séculos de contacto con outra máis forte, perde con pasos de xigante a súa vitalidade nos contextos informais?² Se a PL pretende ser algo distinto da actividade irracional e non organizada de *normalizar* unha lingua do peor xeito posible a resposta parece obvia.

No caso do galego só cremos viable unha estandarización que, ademais de ter en conta un *ideal* de partida repare, sobre todo, nas condicións sociais en que se encontra a lingua e mailas posibilidades de éxito das diversas propostas. É dicir, planificar unha lingua viva non é dirixirse cara a un corpus lingüístico predeterminado de entrada sobre o que logo facemos concesións, senón que se trata dun modelo no que, partindo da lingua actual, buscar reformas dirixidas a estabilizar funcionalmente o estándar, sempre na medida en que o contraste (continuo) coa sociedade á que van dirixidas esas reformas o permita e tendo en conta sempre tódalas posibilidades que cada caso ofrezca (e non unicamente as máis próximas ó ideal que propugnemos)³.

² O establecemento dunha tipoloxía das linguas estándar, das situacións sociolingüísticas nas que estas se encadran e das circunstancias que rodean a súa aparición é un tema aínda pouco estudiado (véxase Joseph 1987). Por suposto, non pretendemos abordar tal cuestión neste traballo, pero cremos que sería necesario investiga-la posición do galego desde esta perspectiva para que o que se diga sobre a súa estandarización non quede simplemente en "amañar roupa emprestada".

³ Aínda que *planificación* é un concepto baixo o que poden considerarse tipos de actuación moi diversos (véxase Cooper 1989, 3-45), dado que neste caso o obxectivo é a

Actuar pensando que o importante é a estimación subxectiva do planificador respecto á proposta pode non só facer fracasa-las diferentes propostas concretas senón tamén predispoñer negativamente os falantes cara a calquera tipo de reformas, facendo aparecer un dos grandes *fantasmas* da planificación: a conciencia da artificiosidade por parte dos destinatarios. En galego, este problema xorde con frecuencia ó aplica-lo principio da coherencia etimolóxica. Pero a idea non é nada nova. Xa en 1755 o lexicógrafo Lewis Morris falaba do doado que era convencer co argumento de que as propostas entroncan co 'pasado glorioso' da lingua ó se referir á estratexia a seguir na construción de termos para denomina-los mariscos en galés:

"You must make your cregyn [shells] Welsh names. I'll send you a catalogue of the English names of some sales here...and it is an easy matter to invent new names, and I warrant they will be as well received as Latin or Greek names. Tell them they are old Celtic names; that is enough" (tomado de Lewis 1978, 345).

O mellor coñecemento que hoxe posuímos do funcionamento das linguas debería permitirnos tratar estas cuestións dun xeito distinto. Así, o que desenvolveremos a seguir son as estratexias que consideramos máis importantes dentro da planificación lingüística para aborda-los aspectos léxicos, centrándonos fundamentalmente, ó cúmprirense os 25 anos da *Introducción* de Tauli, no contraste das propostas teóricas deste autor con algunhas decisións tomadas respecto ó léxico do galego estándar. Malia que tales propostas non se axustan exactamente ó modelo que acabamos de apuntar (aínda non contemplaba dun xeito sistemático a adecuación propostas-posibilidades de éxito) si supón un primeiro paso na busca de principios racionais fundamentados no noso coñecemento da estrutura da lingua cos que afrontar ese proceso de reforma. De aí que ofrezamos outras visións de autores posteriores que, ó noso entender, completan ou melloran algunhas liñas non recollidas ou unicamente apuntadas por Tauli. Todo isto constituiría un paso previo na construción dun modelo de planificación neste caso do léxico da lingua galega, e debería contrastarse -como dixemos- cunha tipoloxía de diferentes modelos de estandarizacións en función de tamén diferentes modelos de so-

modernización ou *adaptación* (en termos de Coulmas) do léxico dunha variedade lingüística seguindo criterios como "adecuación ós patróns das variedades lingüísticas propias", "facilidade para a súa adquisición", "posibilidades de éxito", etc., non consideramos pertinente entrar a valora-las propostas reintegracionistas, dirixidas fundamentalmente a logra-la maior converxencia posible (ás veces total) coa norma do portugués, deixando a unha banda a recepción das mesmas polos falantes galegos.

ciedades e situacións lingüísticas. No que ó noso traballo se refire conformariámonos con que servise de instrumento de reflexión e debate no estudio da reforma do léxico galego, sen obviamente pretender en absoluto establecer dogma de fe de ningún tipo.

1. CONTRIBUCIÓN DE VALTER TAULI Á TEORÍA DA PLANIFICACIÓN LINGÜÍSTICA

Valter Tauli⁴, que aínda que estoniano de nacemento desenvolveu unha boa parte da súa vida académica en Suecia, foi un dos autores que máis se preocupou pola fundamentación teórica da PL e pola conexión desta con outras áreas disciplinares, en concreto coa lingüística, á que cre que debe estar adscrita a PL, por medio da lingüística aplicada, sen que iso implique trasgredir-las límites "naturais" da disciplina.

Como punto de partida, coída que é necesario diferenciar *Planificación Lingüística* (PL) de *Teoría da Planificación Lingüística* (TPL). Por esta última entende a ciencia que metodicamente investiga os fins, principios, métodos e tácticas da PL. E PL sería a actividade metódica de regular e introducir melloras en linguas existentes, ou crear novas linguas rexionais, nacionais ou internacionais comúns⁵.

A TPL concíbese como ciencia aplicada, pero só no sentido de que ten unha finalidade práctica, é dicir, que os seus resultados son aplicables a fins prácticos. Unicamente os resultados da TPL son directamente aplicables na práctica, non os resultados da teoría lingüística. Xa que logo, na PL hai elaboración teórica, non se trata simplemente de aplicar achados ou teorías lingüísticas, senón que a propia disciplina xera teoría. De feito -afirma con rotundidade- sería totalmente prexudicial dar á TPL o significado de mera aplicación da teoría lingüística, aínda que a TPL ten que ter en conta na súa actividade científica os resultados desta:

⁴ O corpo central da súa doutrina está no traballo de 1968, aínda que no que se refire ós aspectos teóricos foi retomada, dun xeito máis breve, en Tauli (1974). Referirémonos sen embargo á exposición de 1968, que é a máis detallada.

⁵ A concepción de PL de Tauli recolle case exclusivamente o que desde Kloss (1969) se vén chamando *planificación do corpus* (vs. *planificación do estatus*), pero que anteriormente algúns autores xa viñan utilizando dun xeito se cadra menos sistemático (lémbrese vgr. *planificación da forma* vs. *planificación da función* en Haugen).

"It is unnecessary to stress that TLP is the theory, not practice. The practical application of the results of TLP, i.e. the practice of LP does not belong to TLP as science.

TLP problems are teleological, methodological and tactical corresponding to the ends (principles), means (methods) and tactics (strategy) of LP respectively" (p. 28).

A TPL é unha *ciencia normativa* e, como tal, opónse ás ciencias descritivas ou factuais, xa que traballa con valores. A función da TPL é avaliar os feitos e dar normas para a súa mellora de acordo cun ideal⁶. E nese labor é conveniente diferenciar de principio o teleolóxico, baseado no ideal da lingua "as an efficient instrument" e as tácticas de PL, que deben ter en conta a lingua existente e as condicións sociais e doutro tipo da comunidade lingüística. Isto afecta tanto á teoría coma á práctica.

A pesar de que o marco elaborado por Tauli lle podía fornecer á PL unha solidez no ámbito teórico da que carecía, non conseguiu demasiados seguidores. Entre os estudiosos que procedían da lingüística -que debían se-los máis próximos a esta visión- foi quizais a súa concepción da lingua como un medio e non un fin, "a system of signs, the main purpose of which is communication" (p. 9), o que máis lle criticaron, en especial Haugen (1969, 946-947), que lle achacou unha excesiva énfase nesta característica da linguaxe, que para o noruegués non era en absoluto a máis importante:

One serious difficulty in accepting the arguments advanced by Tauli for rational planning is his conception of language as a 'tool'. (...) To call language a 'tool' is a reification of one aspect of language and not necessarily the most important. It is merely a metaphor, and like all metaphors it can lead to erroneous conclusions in a serious argument. In its literal sense, a tool is an object external to man which forms an extension of his physical capacity and is capable of being made in various ways and reshaped for greater adequacy. Even though language may have a certain similarity to a tool, it lacks one essential quality: it is not external to man -except of course when it is written, which is probably why LP is ordinarily applicable only to the written language."

⁶ En palabras do autor:

"Since language is an instrument, it follows that a language can be evaluated, altered, corrected, regulated, and improved, and new languages can be created at will" (p. 9).

Sen embargo, esta crítica cremos que parte dun suposto cando menos matizable, a saber, a negación do carácter *externo* da lingua, productivo dunha interpretación excesivamente literal e restrictiva do termo *externo*: a lingua poderá ser como mínimo a) "interna" na medida en que ten entidade na mente do individuo, b) "externa", entendida como ente social, xa que se aprende nunha sociedade, ou c) "externa", como ente antropolóxico, posto que se transmite tamén dentro de e gracias a un contexto cultural determinado.

2. VALTER TAULI E A *PLANIFICACIÓN DO VOCABULARIO* VISTA DESDE A LINGUA GALEGA.

O seu tratamento do léxico (cap. 5, pp. 68-126) supón quizais a análise ata o de agora máis polo miúdo desta cuestión, tanto pola cantidade de aspectos tratados como polo número de linguas que se teñen en conta nos comentarios. Neste capítulo 5, Tauli traza e xustifica as liñas mestras do que el chama *vocabulary planning*, na que entende que hai que "discuss mainly the general problems connected with the regulation and augmentation of the vocabulary of national languages, especially the coinage of new words". Para Tauli na Planificación Lingüística -que, insistimos, na súa concepción é case exclusivamente planificación do corpus- "lexicology is the biggest section of TLP and constitutes itself an extensive branch of science". De feito, mesmo unha boa parte da exposición teórica xeral está concibida desde a perspectiva do léxico. Trátase así de busca-las estratexias e principios máis axeitados para a acuñación de novas palabras, idea que o ambiente científico do momento non deixaba que pasase do proxecto. O desenvolvemento teórico, sen embargo, non tivo a continuidade que cabería esperar da amplitude con que se aborda no seu estudio, malia que algúns aspectos aparecen recollidos de maneira fragmentaria en traballos posteriores.

O maior e máis urxente problema no léxico de tódalas linguas é "the procurement of new words to express new concepts and to fill the gaps in the existing vocabulary". A planificación léxica ha prestar atención ós principios xerais de economía, claridade, e mais ó principio estético (dar entrada á afectividade ou ás connotacións afectivas das palabras). Ademais, terá en conta as especiais condicións e demandas dos diferentes estilos e das linguas especiais.

No que se refire ás palabras estranxeiras, non considera pertinente avalialas en función da súa orixe, e mesmo pensa que, sendo iguais as outras condicións, é preferible unha palabra común ás outras linguas a outra ex-

clusiva dunha soa lingua (principio da internacionalidade)⁷. Con todo, hai que ter en conta tamén factores como se a palabra é intelixible para o gran público, se pode ter algún tipo de connotacións negativas asociadas ou se se axeita á estrutura fónica da lingua. En ocasións, os individuos poden rexeitar unha palabra porque non están familiarizados cos correspondentes obxectos e conceptos (pénsese en galego na utilización de palabras como *cannabis* ou *reflectir* -en sentido figurado).

Polo demais, as palabras estranxeiras presentan con frecuencia o inconveniente de conteren elementos fonoloxicamente alleos á lingua de chegada. Ante isto, Tauli pensa que os segmentos fónicos difíciles de pronunciar para un falante nativo, como norma, non deben usarse en *palabras internacionais* (principio L4). Así, en galego deberíanse rechazar tanto para a fala coma para a escritura segmentos fónicos alleos ó noso sistema lingüístico, como [ts] en *tsar*, *tsarina*, *tsarismo*, *tsarevich*. Tamén habería que valorar (aínda que non son casos do mesmo tipo nin o seu grao de *estranxeiría* é o mesmo) a conveniencia da forte acumulación de oclusivas nunha palabra como *estatística* ou na pronunciabilidade de propostas léxicas como *cirurxián*.

Poden conter tamén elementos flexivos estranxeiros innecesarios (¿é o sufixo -um en *continuum*, *curriculum*, *lapsus* -cfr. *ultimo*, referendo?)⁸. Para Tauli, como norma deben eliminarse, a non ser que se trate de literatura científica, na que o fundamental é o principio de internacionalidade.

A peculiaridade destes procesos de adaptación léxica nas linguas minorizadas é o argumento máis utilizado nestas para xustificar escollas non coincidentes con estes criterios. Aínda recoñecendo a súa pertinencia, ás veces bótase en falta un manexo máis cauteloso que evite solucións tecnicamente inconsistentes e inadecuadas.

En canto á POLISEMIA, Tauli cre que non existen apriorismos. É dicir, son as necesidades prácticas concretas dunha sociedade as que deben contar á hora de determinar qué significados expresar mediante palabras diferentes e cales non. A solución, na súa opinión, está en que cando dous significados poidan aparecer con frecuencia no mesmo contexto deberán utilizarse palabras distintas para expresalos (principio L6). En galego temos moitos casos deste tipo, algúns deles ben polémicos. A proscripción por castelanismo da palabra

⁷ Este principio parece estar pensado para linguas oficiais dun Estado, ou alomenos non minorizadas. Nas minorizadas probablemente habería que matizar esta afirmación.

⁸ As formas das palabras galegas ás que nos referimos corresponden a ILG/RAG (s.d.; 1990) e as explicacións polo xeral a Fernández Salgado e outros (1991).

*disfrutar*⁹, proponendo como alternativa unha utilización polisémica de *gozar* dá lugar a expresións facilmente chocantes e mesmo embarazosas, polo que o marcado carácter xocoso que adquire en ocasións a palabra pon en grave perigo o éxito da proposta. Así, cfr. a) *A túa muller e mais eu moito temos gozado xuntos de mozos* con b) *A túa muller e mais eu moito temos disfrutado xuntos de mozos*. Parece claro que o verbo da secuencia a) resulta estraño nese contexto a non ser que nos esteamos referindo a un gozo de tipo sexual; de non ser así, parece necesario outro verbo para marcalo semántica e/ou pragmáticamente.

Outro caso de posible empobrecemento semántico e pragmático é a proscripción do verbo *ente(i)rarse*, para o que se propoñen unha serie de alternativas¹⁰. Sen embargo *enteirarse* como forma moi específica de adquirilo coñecemento e adoito cun certo matiz casual e de involuntariedade, é difícil -aínda que non imposible- de expresar mediante *saber* ou calquera das outras alternativas: *Ente(i)reime do de teu pai = Souben o de teu pai (?)*. En calquera caso *ente(i)rarse* é un verbo moi introducido na lingua galega, e que non supón desde o punto de vista da historia da lingua ningún disparate. As repercusións son especialmente graves no nivel pragmático. Pénsese en prescindir deste verbo en casos coma: a) *Vanche subi-lo soldo... Como, ¿non te enteraches?*, b) *A ver se te enteras*. Se cadra, quizais abundase con promocioná-las formas máis 'tradicionais' sen proscribir estouta semántica e sobre todo pragmáticamente xustificada (obsérvese que nesta mesma familia semántica tamén se prescinde do verbo **averiguar*). Outros casos nos que conviría reflexionar de vagar son vgr. a utilización de *calidade* de xeito que cubra tamén o valor de **cualidade* (*hai que ter en conta a calidade do tecido: ¿'características, tipoloxía' ou 'maneira de ser que imprime determinado valor'?*), ou a proposta de prescindir do adxectivo *amigable*, substituíndoo por *amigable* (que en casos como *O Celta e mailo Deportivo xogaron un partido amigable* faría que dubidasemos de se foi un partido 'fóra de competición oficial' ou 'sen violencia, con deportividade').

⁹ En Fernández Salgado e outros (1991, 203-204) argúese que "do baixo latín *ESFRUCTARE* o esperable en galego sería *(d)esfroitir, que é palabra inexistente en galego". Sen embargo, cremos que o problema non está no resultado fónico da palabra galega (en port. tamén existe *desfrutar*), senón no rechazo purista ante a forma *disfrutar* pola súa coincidencia formal co castelán.

¹⁰ Fernández Salgado e outros (1991, 228) ofrecen *decatarse*, *darse de conta*, *saber*, *coñecer*, *informarse*, *ser sabedor*, *ter coñecemento*, *poñerse ó corrente* ou *poñerse ó día*. Delas quizais *ser sabedor* é a máis xustificada historicamente para este caso, pero dubidamos da súa eficacia en contextos coma os anteriores.

Na mesma liña da extensión do significado temos casos como *foxo*, alternativa para evitar **cuneta*, que se cadra pode dar lugar con facilidade a contextos ambiguos (*o neno caeu no foxo*), ou mesmo resultar pouco clara á hora de designa-lo obxecto, de aí que quizais fose máis eficaz *gabia*, que é máis próxima e asociable semanticamente¹¹.

Débase ter en conta -aínda que poida parecer obvio- que as innovacións léxicas que presentan maiores dificultades para logralo seu éxito e, por tanto, deben tratarse con máis prudencia, son aquelas que supoñen modificación da estruturación que da realidade realizan os falantes e que se reflicte no léxico que utilizan.

As ambigüidades semánticas, ademais de mediante a utilización de palabras diferentes, pódense desfacer tamén engadindo a un dos termos outra base (*beirarrúa*, *beiravía*), outra palabra (*foguete* espacial, *cunca* mineira), ou ben unha frase (*cinto* de seguridade, *goma* de mascar).

Os procesos que se utilizarían, tomando como base outros procesos que se dan na lingua de xeito espontáneo, consistirían en manter de principio unha polisemia que se podería desfacer fundamentalmente de dous xeitos. Un deles, mantendo a palabra xenérica existente para tódolos significados, e ou ben engadir diferentes sintagmas a ámbalas dúas palabras base cando a claridade da secuencia o esixa (*beira* que, en caso de necesidade, se converte en *beirarrúa* ou *beiravía*), ou ben engadirlo unicamente á palabra nova (*cinto* e *cinto* de seguridade).

Pero ás veces aparecen problemas non sempre doados de resolver. Se, como fan Fernández Salgado e outros (1991, 113), propoñemos para substituír **buzón* a expresión *caixa de correos* (pública) e *caixa do correo* (da casa) xorde a pregunta ¿cal é a forma coloquial de chamarlle (supoñemos que dun xeito abreviado) a ese obxecto? Se é unicamente *caixa*, cómpre preguntarse ¿é abondo explícita a utilización desta palabra ou pode ser pouco alusiva e, en consecuencia, pouco efectiva como proposta? Ou pénsese no caso de *goma de mascar* (posible alternativa a **chicle*) que daría lugar a expresións como *Pásame unha goma de mascar* ou quizais *Pásame unha goma* (?), de moi dubidoso éxito nos contextos informais en que vai aparecer¹².

¹¹ Lémbrase, ademais, que nalgúns dialectos do galego *gabia* é o foxo que se facía ó lado dos valos das fincas para leva-la auga.

¹² En castelán tamén existe a expresión *goma de mascar*, pero só se utiliza ás veces no envoltorio do produto, probablemente pola súa lonxitude e falta de expresividade.

No que se refire á HOMONIMIA¹³, como di Tauli (p. 77), o risco de ambigüidade é mínimo cando as formas homónimas teñen diferentes significados estruturais; é dicir, cando pertencen a diferentes tipos de palabra (*cobra* subst. ou verbo; *correspondente* adx. ou subst.). Pero cando, ademais de pertenceren ó mesmo tipo de palabra, poden concorrer en contextos semellantes aparecen os problemas, con solucións moi similares ás que se toman en casos de polisemia: substituír unha das palabras por outra distinta, crear compostos léxicos ou altera-lo corpo fónico das palabras.

A SINONIMIA, entendida como proceso dinámico, aparece cando comeza a usarse unha palabra co mesmo significado doutra xa existente. Entre as vías de saída desta situación podemos cita-la posibilidade de que a palabra vella deixe de usarse (*fardar*, posteriormente substituída na linguaxe xuvenil por *molar* ou outras series de palabras similares), ou xorde unha diferenza semántica entre as dúas palabras (*ver* e *visionar*). Cando non é así, a importancia dos sinónimos é -di Tauli (p.79)- de tipo estilístico (eu diría máis ben pragmático); é dicir, permiten dar entrada ós matices semánticos, a expresividade, a afectividade e mais ós principios de eufonía, ritmo e variedade. Así, podemos evitar repetir unha palabra varias veces na mesma secuencia. Todo isto pode perigar ás veces en galego de rexeitarmos algunhas palabras por purismo¹⁴ (cfr. supra **averiguar*, **ente(i)rarse* no mesmo campo semántico) sen ofrecer solucións alternativas viables.

O fenómeno coñecido como CAMBIO DE SENTIDO trátao como cambio espontáneo de significado (pp. 81-82), sen entrar no cambio planificado, polo que parece preferible deixalo a unha banda nesta descrición. Se cadra, paga a pena a idea de que cando se introduce unha palabra nova debemos delimitar moi claramente o seu significado, sobre todo cando é abstracto, prestando sempre atención a que non se produzan confusións polas implicacións -ás veces de tipo extralingüístico- que poida traer consigo o uso dunha palabra nun determinado contexto.

A DERIVACIÓN pode ser *progresiva* ou *regresiva*. A primeira enténdese como aplicación de afixos, podéndose amplia-las posibilidades da lingua cando se considere necesario ben usando afixos que se converteran en improductivos na lingua ben utilizando patróns e afixos derivativos novos¹⁵, aínda

¹³ Recollo a distinción homonimia-polisemia tal como a trata Tauli, sen entrar a valorala. Por outra banda, el mesmo chega a dúbida nalgún momento da súa pertinencia.

¹⁴ Para o tema do purismo na lingua teñen especial interese os traballos recollidos en Jernudd e Shapiro, eds. (1989).

¹⁵ Cómpre ter en conta, con todo, que a *restauración* de novos patróns derivativos, cando se use, debe ter como obxectivo unicamente actuar en casos concretos nos que se

que se deben preferir sempre que sexa posible os procedementos derivativos xa existentes na propia lingua. Canto á *derivación directa* ou *derivación cero*, ten diferentes limitacións e rendemento segundo o tipo de palabra, xa que moitos deles teñen uns patróns morfolóxicos bastante rixidos (pénsese na diferente productividade que presenta en galego de verbo a substantivo, p.ex. *subir/suba*, e de substantivo a verbo: *visión/ visionar*).

A ABSTRACCIÓN de afixos derivativos é outro procedemento consistente en crear novas palabras derivadas por analogía con outras xa existentes (aterrar-aluar, autobús-aerobús; -auto< automóbil utilízase despois en autobús, autocaravana). Pódese chegar tamén a novos afixos derivativos alterando a forma fónica de morfemas xa existentes na lingua.

Por tanto, se unha palabra orixinariamente derivada xa non é recoñecida como tal senón como palabra inanalizable non importa que o morfema non sexa regular. Sen embargo, cando os falantes recoñecen o afixo derivativo espontaneamente, debemos optar por morfemas regularmente establecidos¹⁶.

Os axustes menores e os cambios en palabras con baixa frecuencia de aparición son doados de facer, pero cómpre fuxir da aplicación de principios de regularidade a derivados antigos que están a converterse ou xa se converteron en palabras arbitrarias (**cadeirádego*, **segredario*, **padroado*). A *derivación regresiva* ou *retroformación*, que consiste en construír unha nova palabra por analogía cun derivado real ou aparente eliminando ese morfema derivativo da palabra (*burocracia*>*burócrata*), débese aplicar tendo moi presente a estrutura da lingua.

En canto ós COMPOSTOS, que normalmente buscan crear unha nova palabra para un novo significado e/ou substituír unha expresión de tipo sintáctico, como regra débense evita-las palabras moi longas, de máis de dous compoñentes, reducíndoos nese caso a dous formantes unidos do xeito máis económico, prescindindo na medida do posible dos seus afixos flexivos e derivativos.

Outro aspecto problemático é a elección entre formas morfemicamente ARBITRARIAS¹⁷ ou MOTIVADAS (p.e. compostos e derivados). A solución ten

considere necesario, e nunca constituír un fin por si mesma, introducindo procesos derivativos para os que non existe unha necesidade xeneralizada.

¹⁶ Aínda que obviamente Tauli está a falar de afixos derivativos e non de morfemas base, deberíamos considerar tamén se compensa a ruptura da regularidade nestes últimos, mantendo por coherencia histórico-etimolóxica duplicidades como *estender, estendido/extenso* ou *xeral/xeneralizar*.

¹⁷ Como é obvio, *arbitrario* non ten aquí nada que ver con irreflexivo, escollido ó chou, etc., senón que é unicamente o oposto a *motivado*.

diversos pros e contras: é máis doado que adopte novos valores unha forma arbitraria (FA) ca unha forma motivada (FM), aínda que unha FA é máis difícil de memorizar ca unha FM. Historicamente a tendencia espontánea máis habitual parecen se-las FA, aínda que é obvio que nin é posible ter unha FA para cada semantema nin poden ser tódalas palabras motivadas. Por outra banda, os compostos con formantes longos son incómodos e molestos, nomeadamente cando teñen uso frecuente. Polo xeral, é máis fácil crear novas palabras partindo de formas arbitrarias ca de formas motivadas. Por todo isto, a cuestión fundamental non é escoller entre unhas e outras senón cando se debe recorrer a FA e cando a FM.

Do anterior xorde o principio L7: cando o significado dunha palabra está directamente ligado ó doutra débese preferi-la motivación (*espertar/espertador*); pero cando o significado forma un todo indivisible débese preferir unha palabra arbitraria (*guindastre/*guindastrar* 'carretar cun guindastre'). No que se refire á terminoloxía técnica, cando o significado dunha palabra se deriva do doutro tipo de palabra débese preferi-la motivación (*xa* para denomina-lo conxunto de materias que se estudian en *xeoloxía*).

Por outra banda, á hora de realizar unha escolla de tipo léxico, cando concorren habitualmente e no mesmo contexto significados cun elemento común, se a palabra composta é demasiado incómoda e a derivada ineficaz, aínda que o esperable fose unha FM, débese preferir unha económica FA.

Outras cuestións importantes son a LONXITUDE DA PALABRA e o MODELO ESTRUCTURAL. Para Tauli, a lonxitude da palabra debe ser inversamente proporcional á frecuencia de aparición. Sen embargo, a frecuencia dunha palabra varía segundo o tipo de lingua, o tema que se está a tratar e mesmo o estilo do individuo, de aí que adopte como solución de compromiso para o que el chama unha *lingua eficaz* un modelo mono ou bisilábico para as formas arbitrarias, deixando máis liberdade para os derivados e compostos (con todo, téñase en conta que estas medidas en principio están pensadas para o inglés¹⁸).

Ó introducir novas palabras hai que ter en conta tamén a FORMA FÓNICA, xa que as posibilidades de introducir novos fonemas nunha lingua son realmente escasas. Habería, por tanto, que ter coidado ó adaptar palabras como a xa referida *tsar* se [ts] non aparece en galego nin como fonema nin como secuencia fónica; ou *hándbol*, que a maior parte dos galegos lería

¹⁸ Non cremos que teña moito sentido corroborar ou negar este patrón léxico da lonxitude con datos de linguas nas que non se pensaba cando se elaborou, como fai Fainberg (1983, 35) con datos referidos ó hebreo.

[xámbol], perfectamente evitable con *balonmán* ou algo semellante. Máis complicados son casos como *hóquei* (dada a incerteza do éxito dun **bastonbola*) ou -por outros motivos- *hi* como transcripción da vixésimo segunda letra do alfabeto grego. A pronuncia de topónimos como *Texas* con prepalatal fricativa xorda en vez do grupo [ks] parece un acerto, entre outras cousas pola estrañeza desta secuencia en galego, mentres que non o parece tanto -polas mesmas razóns- a consagración, tanto na escrita coma na pronuncia (¿en todas?) de moitos chamados *grupos cultos* (*obxecto, delicto, respecto, psicoloxía, pneumático, prognóstico*) que ninguén pronuncia espontaneamente.

Para Tauli o principio xeral de claridade débese ter tamén en conta no léxico: as palabras que aparecen nos mesmos contextos nunca deberían presentar unha distinción fónica mínima, sobre todo cando están semanticamente relacionadas. É probable que *xuño* e *xullo* sexan máis difíciles de recuperar ca outros nomes de particións do ano polo seu alto grao de homofonía, que se podería evitar con -por exemplo- *San Xoán* e *Santiago*¹⁹. Noutros casos, de ser preciso, tamén se podería traballar coa abertura das vocais de grao medio ou coa tonicidade/atonicidade silábica.

Outra posibilidade, ben documentada en moitas linguas como reflicte Tauli, é o *fonosimbolismo*, é dicir, a posibilidade de crear palabras a partir da capacidade de evocación onomatopeica de determinados elementos de tipo fónico (presencia ou repetición de determinados sons, lonxitude da palabra, etc.). O mesmo cómpre dicir do *simbolismo relacional*, no que se aproveitan as semellanzas fónicas con palabras semanticamente relacionadas, da propia lingua ou doutra distinta: lémbrense p.ex. *antergo, arelas* ou *engado*, aínda que nestes casos non parece que exista a "necesidade" dun novo termo para os conceptos correspondentes, tratándose máis ben de innecesarios diferencialismos (cfr. Santamarina, en prensa). Na práctica, sen embargo, o fonosimbolismo e mailo simbolismo relacional poden concorrer conxuntamente. A utilización de ámbolos procedementos pode ser moi beneficiosa naqueles casos en que tódalas demais solucións presentan importantes inconvenientes.

En resumo, no acuñamento de novas palabras, en opinión de Tauli, antes de buscar entre o léxico arcaico e dialectal posibles alternativas o primeiro que se debe decidir é se se debería optar por unha FM ou por unha FA. O seguinte problema é a lonxitude apropiada para a palabra, que debe depen-

¹⁹ Sen excluír outras opcións baseadas nalgún tipo de modificación da substancia fónica. Lémbrese que en alemán se substitúe *juli* por *julai* no ámbito das telecomunicacións por razóns similares, e que nesta mesma lingua *zwei* 'dous' pasa a *zwo* na comunicación de números cifra a cifra para evita-la coincidencia de terminación con (*eins,*) *drei* ('un',) 'tres'.

der da súa frecuencia de aparición, sempre relativa. Cando se opta por FAs, a fonte autóctona máis rica é o vocabulario dialectal²⁰, con boas perspectivas en palabras abstractas, mentres que en termos concretos da vida moderna son menos aplicables²¹. Tamén se poden tomar doutras linguas, sempre que se manteña a adecuación na forma fónica; tódalas fontes son igualmente válidas, e débense valorar en cada caso sen preconceitos nin apriorismos, primando sempre a posible eficiencia da escolla sobre outros factores.

Se non se pode atopar ningunha solución satisfactoria por outros medios, pódese optar pola vía *artificial*, é dicir, polas CONSTRUCCIÓNS LIBRES²², ás que se pode chegar de tres maneiras. 1) A *combinación* é a denominación coa que Tauli rebautiza as teorías de Aavik²³, facendo fincapé sobre todo no fonosimbolismo. 2) Na *alteración* ('alteration method'), a partir dunha palabra existente na propia lingua ou noutra, introdúcense modificacións arbitrarias, que poden afectar unicamente a un fonema da palabra ou ben a diferentes formantes (en galego non coñezo casos deste tipo resultado de acción consciente, pero si moitos exemplos espontáneos: *anális*<*análisis*, *vidrio*<*video*). 3) Finalmente, na *contracción* ('contraction method') temos palabras que se obteñen combinando arbitrariamente partes de dúas ou máis palabras xa existentes: pénsese en galego nunha palabra como *panchicha*, que puidemos escoitar hai algún tempo nunha película de TV para referirse ó *hot dog* do inglés²⁴. É ademais un método ben documentado en moitas linguas e mesmo utilizado na linguaxe científico-técnica²⁵.

²⁰ Tendo en conta non só os dialectos xeográficos senón tamén os de tipo social.

²¹ Tauli non exemplifica esta última afirmación con ningunha lingua nin a xustifica desde o punto de vista teórico.

²² Estes tres tipos de CONSTRUCCIÓNS LIBRES, tal como os define Tauli (pp. 106-107), presentan algúns problemas de interdiferenciación. Por unha banda, afirma (seguindo a Aavik) que a combinación ou método combinatorio está baseada en que "a word is nothing but a phonic symbol" e presenta exemplos de Aavik de claro fonosimbolismo, pero por outra mestura fono e morfosimbolismo, afirmando que cando "SS [fonosimbolismo] and RS [simbolismo relacional] have been well analyzed, CM [método combinatorio] will be less difficult" e exemplificando cun caso que ten máis que ver coa contracción (3) de secuencias *morfolóxicas* que coa simple combinación de sons (1). En calquera caso, xa advertira previamente (p. 98) que "in practice the two factors of expresiveness, SS and RS are intimately intervowen".

²³ O lingüista estoniano Johannes Aavik, bo coñecedor do comparatismo e mais dos neogramáticos, é o pai das teorías reformadoras pensadas para asegura-lo desenvolvemento léxico futuro da lingua que toman como base case exclusivamente a creación *artificial* de palabras. Sauvageot (1979) e o propio Tauli en diversos traballos describiron moi ben en que consistían.

²⁴ Este constituiría un deses casos "difíciles", xa que a tradución literal se ten demostrado ineficaz polo seu carácter cando menos humorístico, ademais de cacofónico

3. A PLANIFICACIÓN DO LÉXICO DESPOIS DE TAULI.

Aínda que despois de Tauli, como dixemos, o estudo do léxico desde a PL non avanzou todo o que era de esperar, si seguiu sendo o ámbito da norma cuantitativamente máis estudiado. Polas especiais implicacións que teñen para o estudo das linguas minorizadas, cremos de especial interese dous tipos de traballos: a) os que describen como se produciron os procesos de reforma das linguas -véxase Fodor e Hagège, eds. (1983-1990) ou moitos dos traballos recollidos en Coulmas, ed. (1989)- e b) os que se centran nas repercusións sociolóxicas destes procesos, prestando máis atención á opinión dos falantes sobre os mesmos ca ás propostas particulares que se fan -véxase Fainberg (1983) ou Cooper (1989)-.

Entre os que se centran na reforma das linguas, acabamos de dicir que son referencia inexcusable os traballos recollidos en Fodor e Hagège, eds. (1983-1990). Os fundamentos cos que traballan a maior parte destes autores encóntranse en Hagège (1983) e xa foron magnificamente aplicados ó galego por Antón Santamarina (1985), polo que nos remitimos a este estudo para a súa discusión. Moi en contacto con esta visión témo-los traballos incluídos no volume editado por Florian Coulmas co título *Language Adaptation*. Aínda que en principio o concepto de *adaptación* remite a unha teoría de como se producen os axustes nas linguas cando se encontran baixo a presión resultante da modificación ou introducción de novos requirimentos funcionais, a principal achega dos traballos prodúcese no campo do léxico e -en moitos casos- das terminoloxías²⁶.

(/kankénte/, se non se constrúe co substantivo en diminutivo). Por outra banda, as propostas explicativo-descriptivas (*bolo con salsicha*) son excesivamente longas, inmanexables e, probablemente, están condenadas a ter poucas posibilidades de éxito. Por iso *panchicha* -que habería que encaixar no que Aavic chamaba *morfosimbolismo*- a pesar do insólito, se cadra podería ser máis efectiva cás propostas anteriores.

²⁵ Lémbrense exemplos prototípicos do inglés como *bit*<binary digit, *smog*<smok+fog, *wedth*<width+breadth, ou *brunch*<breakfast+lunch, *radar*<radio detection and ranging. Tauli (pp. 107-108) ofrece exemplos de moitas máis linguas.

²⁶ O léxico é certamente un dos aspectos máis *medibles* da lingua, ademais de permitir establecer moitos paralelismos e diferencias entre unhas linguas e as outras. De aí que sexa o campo máis tratado nos estudos que comparan e fan historia da reforma das linguas. Sen embargo, nos últimos anos comeza a prestarse unha maior atención tamén a outros aspectos, como a fonética ou mesmo a adecuación pragmática dos estándares.

Na introducción que abre o libro, Coulmas salienta que é usando a lingua en novos dominios como se xeran os necesarios rexistros, xa que unha lingua non se pode volver axeitada para novas funcións sen un sustento na realidade, quere dicir que non pode chegar a ser eficaz nun dominio determinado se non se axustan e solucionan os problemas utilizándoa para esas mesmas funcións. Como di Coulmas, a cuestión é "not putting the cart before the horse": non ten moito sentido dicir *a priori* que un determinado modelo ou padrón non vale para unha función *x* se aínda ben non acabamos de comezar a utilizala con ese fin. E o léxico forma tamén parte do miolo desta cuestión: non se pode conseguir un léxico eficaz para poñamos a lingua das películas e os telefilmes mentres non estea plenamente asumido o uso do galego neses contextos. Aínda que todo isto pode resultar obvio, cómpre lembrar que moitas veces o que parecen defectos da proposta de sistema léxico son unicamente consecuencias do seu carácter experimental. Sen embargo, en linguas minorizadas coma o galego moitas propostas léxicas ás veces resultan estrañas non porque presenten 'eivas técnicas' (do tipo das que describe Taulí) senón porque se distancian moito das palabras correspondentes na lingua máis potente, neste caso o castelán.

Outro aspecto interesante ó que se refire Coulmas é o perigo que pode levar consigo un exceso de purismo na *adaptación* dunha lingua. Hai que pensar que, ademais de supoñer un inxustificado elitismo, pode facer distancia-lo modelo de lingua proposto do que utiliza o individuo. Se queremos modificar máis elementos dos que a comunidade lingüística pode soportar, o máis lóxico é que non recoñezan ese modelo como propio, ou mesmo que apareza a diglosia entre ese galego 'ideal' e mailo propio, cuestións especialmente delicadas nunha lingua coa forte presión que a nosa soporta de parte do castelán.

Por outra banda, no seu traballo sobre o árabe Ibrahim (1989) afirma que non se pode traballar pensando unicamente en listas de palabras, senón que hai que enfoca-lo traballo pensando no contexto en que esas palabras van aparecer (aínda que se está referindo ás terminoloxías, a idea, actuando con precaución, é perfectamente extrapolable ó conxunto do léxico, alén de que parte do léxico que na súa orixe puido ser terminolóxico pasa con frecuencia axiña ó léxico común). Isto é pertinente, para o que a nós nos interesa, na elaboración de propostas dirixidas fundamentalmente ós contextos coloquiais, pouco propicios para perifrases léxicas que pretenden substituír palabras que, aínda sendo alleas ó sistema, están moi instaladas na fala e presentan ás veces unha especial expresividade. Pénsese na ineficacia dalgunhas alternativas descritivas que se propoñen en substitución de palabras fixadas na mente dos

falantes como *arbitrarias* -no sentido de Tauli- e unívocas, moi frecuentes como dicimos en contextos coloquiais: *flocos de millo* para substituí-lo castelán *palomitas* ou o xa citado *bolo con salsicha* para *perrito (caliente)*. A escolla pode ser tamén problemática mesmo en palabras *motivadas*: casos como *salón de peiteado* para *peluquería*. Sen embargo, no noso caso témo-lo problema da escasa distancia lingüística existente entre galego e castelán que, de adoptarmos unha postura extrema na aceptación de préstamos pode diluír aínda máis a mínima diferenciación necesaria para a súa supervivencia como lingua que é *por elaboración*.

En canto ós sociólogos que traballan en PL, como dixemos, a súa visión das cuestións léxicas adoita centrarse nas consideracións de tipo sociolóxico. Trátase sobre todo de autores xudeus que estudian o grao de aceptación das propostas creadas para novos conceptos da vida diaria ou das terminoloxías en hebreo. Para estes autores, todo cambio que se pretende introducir na lingua debe enfocarse en principio como se fai con calquera outra innovación que se quere difundir na sociedade -cambios tecnolóxicos, medicinas ou ideas, p.ex. (Cooper 1989, especialmente 150-155)²⁷.

Fainberg (1983) pensa que pode ser necesario que a comunidade lingüística "to be convinced to accept and use it" (p. 10). O *quid* da cuestión está pois nos procesos que levan á aceptación da innovación máis ca na innovación mesma entendida como elemento lingüístico. Trátase ante todo de "vender" unha reforma da lingua, e para facelo acódesse ós medios que pon á nosa disposición a socioloxía e mailo marketing²⁸:

"Like any consumer product, neologisms can be promoted. Publishing neologisms in dictionaries and on posters is not sufficient to disseminate them. If that is all that is done, they may remain dead property of no use to anybody. Neologisms should be inserted into textbooks; they should be taught to teachers and opinion leaders; they should be used in daily papers, appearing in context, not just as list of words; they should be used in any widely read publication. The mass-media announcers should be required to use them. The more opportunity members of a speech community have to encounter neologisms, the better the neologisms will be diffused" (p. 39)

²⁷ Estes autores adoitan ofrecer como guieiro sobre os procesos de difusión social o traballo de Rogers (1983).

²⁸ Hai que ter en conta o peculiar da situación do hebreo, lingua que "resucitou" como quen di da nada, e na que conceptos como *falante nativo* ou *lingua materna* teñen unhas implicacións moi particulares, e na que factores como a *lealdade lingüística* ou a *identidade étnica* pesan dunha maneira decisiva sobre o uso e mailas actitudes lingüísticas.

Fainberg para coñece-la aceptación de neoloxismos en hebreo preguntou a unha mostra de individuos unha serie de cuestións relacionadas coa actitude cara á novidade do termo, a conciencia da súa existencia, uso que facían del, estimación da familiaridade do termo no contorno, dispoñibilidade para difundilo, avaliación da súa claridade, conveniencia do uso, agradabilidade da pronuncia e facilidade de escritura²⁹.

Non quere isto dicir que non se teña en conta a calidade do corpus. Xa dicía Fishman en 1983³⁰ que os excesos e a falta de contacto do planificador do corpus coa realidade presente poden levar a que os falantes vexan ese corpus no mellor dos casos con indiferencia e no peor que o consideren ridículo ou grotesco (lémbrense as bromas a que ás veces dan lugar palabras como *perruquería* ou *vestiario* en galego³¹).

Finalmente, para chegar a unha auténtica aceptación da planificación habería que considerar unha última dimensión aínda pouco explorada, un novo obxectivo da actividade planificadora: o que Haarmann (1986, 1990) chama *planificación do prestixio*, que desfaría a dicotomía planificación do estatus-planificación do corpus coa introducción dun novo fin da planificación: a actividade planificadora en si, os seus obxectivos, os seus axentes. Neste proceso deberíamos ter en conta "not only the contents of planning activities (...) but also the acceptance or rejection of planning efforts" (Haarmann 1990,

²⁹ Os resultados que obtivo demostraron que a educación do individuo era o mellor predictor, xunto con outras variables como o sexo, a idade ou a lingua inicial do entrevistado. No que se refire ás actitudes, os israelís preferiron os termos novos, creados trala constitución do Estado de Israel, e -contra a práctica habitual nos planificadores hebreos ata non hai moito tempo- non necesariamente os baseados en palabras antigas ou procedentes dos textos sagrados. Por outra banda, os neoloxismos eran mellor coñecidos e máis usados en hebreo cando o número de significados asociados á raíz da palabra non era nin moi pequeno (1-3) nin moi grande (+ de 5). O número de paradigmas verbais nos que se encontraba a raíz estaba relacionado dun xeito semellante. Finalmente, Fainberg encontrou que as características *demográficas* daban conta mellor da variación que se se traballaba con características lingüísticas, aínda que sen negar que era necesaria unha maior investigación para clarear este punto.

³⁰ Esta cuestión tamén a trata Cooper (1989, 154-155).

³¹ Caso ben curioso é a palabra *fútbol* (con acentuación oxítone), errata por *fútbol* que aparece en ILG/RAG, s.d. e non corrixida en ILG/RAG (1990), que os asesores lingüísticos da TVG teimaron en que usasen os locutores de deportes sen comprobaren antes o por que da forma. O detalle, neste caso puntual e sen importancia, convértese nun auténtico problema cando se levan á práctica as propostas como se de aplicar un catecismo se tratase, mesmo volvendo dogmáticas e inflexibles o que na súa formulación orixinal eran simples recomendacións. Exemplos ben paradigmáticos deste tipo de situacións, producidas normalmente polos seguidores do planificador, son os do grupo de reformadores do alemán creado arredor da figura de Leibniz ou dos que dicían adapta-lo hindi seguindo as teorías de Gandhi, casos se cabe máis graves porque mesmo manipularon e deformaron as ideas dos seus mestres (cfr. Coulmas 1989a, 4-12).

105), tratando de afrontar e supera-las actitudes baseadas en categorizacións estereotipadas que inclúan intolerancia, desconfianza ou mesmo elementos de hostilidade cara á(s) lingua(s) obxecto de planificación e, xa que logo, ás correspondentes propostas de actuación para esas linguas. Débese traballar pois a mesma predisposición psicolóxica á planificación³², tanto no produtor coma no receptor, racionalizando e desfecendo así os correspondentes preconceitos e prexuízos.

Aínda que non se poden establecer compartimentos estanco pechados dentro dos obxectivos da PL, xa que -segundo Haarmann- tódolos aspectos presentan unha forte interdependencia como consecuencia das *relacións ecolóxicas* que os unen, por ver a onde nos levaría esta contribución teórica, nun nivel xeral poderíamos pensar que a planificación do prestixio implicase cousas como difundir-la idea da necesidade dun galego estándar sólido, caracterizar ese estándar positivamente cara á súa aceptación e adopción e mesmo reforza-la imaxe e autoridade dos axentes responsables da súa planificación. Se baixasemos a aspectos particulares do léxico, deberíamos rexeitar de cheo presuntos argumentos de planificación como "esta palabra non existe" ou "a palabra *x* é propia de neofalantes" na explicación e xustificacións de por que esta e non estoutra proposta, xa que contribúen a unha inxusta e innecesaria crispación da elaboración do estándar. Nos destinatarios da planificación, de por parte, habería que combater argumentos como "esas palabras son invencións", "o galego non ten un léxico apropiado para falar deste tema" ou "o que nós falamos é un chapurrao", que tamén dificultan a fixación e consolidación do estándar³³.

³² En palabras do autor, "a kind of psychological background which favors an effective implementation of planning goals and which, ultimately, is the most crucial variable for a long-term success of planning" (Haarmann 1990, 104).

³³ Somos conscientes de que esta nova dimensión da PL merece unha maior atención e análises das súas implicacións moito máis claras e detalladas, pero iso non implica que sexa menos necesaria nin que debamos prescindir ou adiar-las traballos que se inscriban nesa dirección.

4. CONCLUSIÓNS

Xa dixemos ó comezo que non se pretendía establecer dogmas de fe de ningún tipo con estas observacións, e que mesmo sería absurdo nun traballo coa natureza e limitacións que ten este. O que pretendemos é principalmente rompe-la circularidade que adquiriu a discusión desta cuestión, mediante a introducción de argumentos procedentes de ópticas distintas, a saber, a sociolingüística e a planificación lingüística.

Para levar isto adiante cremos necesaria unha visión das reformas que integre nesa busca dun estándar para o galego os niveis de adecuación lingüística ós que nos referimos a propósito das teorías de Tauli (fonético-fonolóxico, gramatical, léxico e pragmático), os diferentes niveis e rexistros lingüísticos e, por outra banda, as opinións dos falantes respecto ás diferentes reformas. Se todo isto non fose debidamente considerado, o modelo proposto presentaría diferentes eivas funcionais e, o que é máis grave, non sería plenamente aceptado polos falantes, o que lle impediría ser considerado *estándar* en sentido estricto.

En canto a medidas concretas, na nosa opinión deberíanse afronta-los seguintes labores: 1) reconsidera-lo conxunto de principios lingüísticos que van goberna-lo proceso de reformas léxicas. Non abonda con traballar cos principios que se utilizaron na fixación da norma gramatical (fundamentalmente ortográfica e morfolóxica ata o de agora) na forma en que están formulados: é necesario dar entrada a criterios de tipo sociolingüístico, primándoos sobre os de coherencia etimolóxica e/ou histórica, xa que un abuso destes últimos pode confundir e dispersa-lo obxectivo da PLéx en beneficio da atomización que supoñen esas múltiples propostas particulares (todo isto tendo en conta que na planificación do corpus o compoñente léxico non é o único dominio sobre o que se debe actuar nin, se cadra, o único decisivo). 2) Investiga-la opinión dos falantes sobre os diferentes tipos de reformas léxicas (na liña de Fainberg) para reforzar ou corrixi-las estratexias trazadas anteriormente, o que non implica necesariamente aceptar tales opinións en tódolos casos, nomeadamente cando se trata de avaliacións producidas pola categorización sobreesimplificada e sobrexeneralizada da realidade (véxase o xa dito a propósito da *planificación do prestixio*). 3) Estudiar máis polo miúdo os procesos e tácticas máis eficaces para difundir-las reformas e, onde sexa preciso, dota-las institucións encargadas de tal labor cos medios técnicos, xurídicos e humanos necesarios para a súa execución. 4) Introducir unha reforma unicamente cando se teña a certeza de que, no que respecta ó planificador, non vai haber marchas atrás a curto ou medio prazo e, mesmo

neste caso, non adoptar nunca unha postura purista ou excesivamente prescritivista fronte ás outras posibilidades ou solucións existentes na lingua. 5) Logo de introduci-la(s) reforma(s), avalía-lo éxito das propostas realizadas tendo en conta non só en que medida os falantes as aceptan (a comprensión e maila adecuación funcional danse por supostas en (1) e (2)) senón tamén a dispoñibilidade para usalas e mailo uso efectivo que fagan delas, que será, en último caso, o que realmente dará conta da súa auténtica aceptación pola comunidade lingüística.

BIBLIOGRAFÍA

- Afendras, Evangelos A. (1970) *Diffusion Processes in Language: Prediction and Planning*. Centre international de recherche sur le bilinguisme, Université Laval. Québec.
- Alisjahbana, S. Takdir (1984). "The concept of language standardization and its application to the Indonesian language", in F. Coulmas (ed.) *Linguistic Minorities and Literacy*. Walter de Gruyter, Berlin.
- Bazin, Louis (1983). "La réforme linguistique en Turquie", in Fodor e Hagège (eds.) *La Reforme des langues*. Buske Verlag, Hamburg. Vol. I, pp. 154-177.
- Braun, Peter (1989). "Internationalisms: identical vocabularies in European languages", in F. Coulmas (ed.).
- Calvet, Louis-Jean (1987). *La guerre des langues et les politiques linguistiques*. Payot, Paris.
- Chacón Calvar, Rafael e Manuel Rodríguez Alonso (1992). *Diccionario crítico de dúbidas e erros*. Edicións do Castro, Sada.
- Cooper, Robert L. (1989). *Language Planning and Social Change*. C.U.P., Cambridge.
- Coulmas, Florian (1989a). "Language adaptation", in F. Coulmas (ed.).
- (1989b). "Democracy and the crisis of normative linguistics", in F. Coulmas (ed.).
- , ed. (1989). *Language Adaptation*. C.U.P., Cambridge.
- Daswani, C.J. (1989). "Aspects of modernization in Indian languages", in F. Coulmas (ed.).
- Eastman, Carol M. (1983). *Language Planning. An Introduction*. Chandler & Sharp, San Francisco.

- Fainberg, Yaffa Allony (1983). "Linguistic and sociodemographic factors influencing the acceptance of Hebrew neologisms". *International Journal of the Sociology of Language* 41. pp. 9-40.
- Fernández Salgado, Benigno e outros (1991). *Diccionario de dúbidas da lingua galega*. Galaxia, Vigo.
- Fishman, Joshua A. (1983). "Modeling Rationales in Corpus Planning: Modernity and Tradition in Images of the Good Corpus", in Cobarrubias, Juan e Joshua A. Fishman, eds. *Progress in Language Planning (International Perspectives)*. Mouton, Berlin-New York-Amsterdam, pp. 107-118.
- Fodor, Istvan e Claude Hagège, eds. (1983-1990). *La Reforme des langues* (5 vols.). Buske Verlag, Hamburg.
- Haarmann, Harald (1986). *Language in Ethnicity. A View of Basic Ecological Relations*. Mouton de Gruyter, Berlin-New York-Amsterdam.
- (1990). "Language Planning in the light of a theory of language: a methodological framework". *IJSL* 86, pp. 103-126.
- Hagège, Claude (1983). "Voies et destins de l'action humaine sue les langues", in Fodor e Hagège (eds.). Vol. I, pp. 11-68.
- Haugen, Einar (1950). "The analysis of linguistic borrowing". *Language* 26 (2). pp. 210-231.
- (1969). Recensión de *Introduction to a theory of language planning*. *Language* 45/4. pp. 939-949.
- (1971). "Instrumentalism in Language Planning", in *Can Language be Planned? (Sociolinguistic Theory and Practice for Developing Nations)*. The University Press of Hawaii, Honolulu. pp. 281-289.
- Huot, Jean-Claude (1980). *La distance interlinguistique lexicale*. Centre international de recherche sur le bilinguisme, Université Laval. Québec.
- Ibrahim, Muhammad H. (1989). "Communicating in Arabic: problems and prospects", in F. Coulmas (ed.).
- ILG/RAG (Instituto da Lingua Galega/Real Academia Galega). *Vocabulario Ortográfico da Lingua Galega (versión provisional)*. Edición non venal, s.d. [1989].
- (1990). *Diccionario da lingua galega*. Instituto da Lingua Galega-Real Academia Galega, Santiago-A Coruña.
- Jernudd, Björn H. e Michael J. Shapiro, eds. (1989). *The Politics of Language Purism*. Mouton de Gruyter, Berlin-New York.
- Joseph, John Earl (1987). *Eloquence and Power (The Rise of Language Standards and Standard Languages)*. Frances Printer, London.

- Kloss, Heinz (1969). *Research Possibilities on Group Bilingualism: a report*. Centre international de recherche sur le bilinguisme, Université Laval. Québec.
- Lewis, E. Glyn. (1978). "Migration and the Decline of the Welsh Language", in J.A. Fishman (ed.). *Advances in the Study of Societal Multilingualism*. Mouton, The Hague, pp 263-351.
- Mackey, William F. (1971) *La distance interlinguistique*. Centre international de recherche sur le bilinguisme, Université Laval. Québec.
- Rabin, Chaim (1983) "The sociology of normativism in Israeli Hebrew", *International Journal of the Sociology of Language* 41. pp. 41-56.
- Rei Doval, Gabriel (1990). "A planificación ortográfica: algúns apuntamentos metodolóxicos para o caso galego". Relatorio presentado ó *I Seminario Internacional de Planificación Lingüística*. Consello da Cultura Galega, Santiago.
- Rogers, David-F. (1984). *Interférence lexicale dans la langue québécoise rurale (1900-1950)*. Centre international de recherche sur le bilinguisme, Université Laval. Québec.
- Rogers, Everett M. (1983). *Diffusion of Innovations*. 3ª edición. The Free Press, London-New York.
- Santamarina, Antón (1985). "A documentación dialectal no establecemento dunha lingua administrativa". *Revista de Administración Galega*, 1. pp. 109-117.
- (en prensa). "La langue galicienne: la norme et le standard". Aparecerá en G. Puig i Moreno (ed.), *Les langues de l'État Espagnol*. L'Harmattan, Paris.
- Sauvageot, Aurelien (1979). "A propos du refaçonnage de la langue". *Bulletin de la Société de Linguistique de Paris*, LXXIV (1). pp. 141-173.
- Sugito, Seiju (1989). "Lexical aspects of the modernization of Japanese", in F. Coulmas (ed.).
- Tauli, Valter (1968). *Introduction to a Theory of Language Planning*. Almqvist & Wiksells, Uppsala.
- (1974). "The theory of language planning", in J.A. Fishman, ed. *Advances in Language Planning*. Mouton, The Hague-Paris, pp. 49-67.